

Medisch saluut

Na het eind van het leven van een patiënt rest een arts nog één laatste lichamelijk onderzoek. Het schouwen van een overleden lichaam is een plechtig moment waarop rust wederkeert in een kamer die vaak vol verdriet is. Ik geloof dat het voor een arts onmogelijk emotioneel neutraal kan zijn. Dat besepte ik vanochtend toen de dood daar ineens weer was. Wellicht ben ik mij bewuster van de emotie geworden toen de dood nog niet eens zo heel lang geleden binnendrong in mijn persoonlijk leven. De waanzin die uitgeputte familieleden rond een sterfbed ervaren, herken ik maar al te goed.

Meestal is er aan de dood helemaal niks moois, ook al bejubel ik kwaliteit van sterven. Ik denk dat dit vooral komt door de directe confrontatie met onomkeerbaarheid. Ook al is het een alom bekend gegeven, het is een bizarre ervaring als een gestorven persoon écht niets meer terugzegt. Hoe hard je als familie ook vraagt of huilt of wilt schud-den. De ogen spreken niet meer, de mond beweegt niet. Het blijft stil.

Die onomkeerbaarheid zorgt ook voor het besef dat je

een welbekend stemgeluid nooit meer direct zal horen en dat het zich al helemaal nooit meer tot jou persoonlijk zal richten. Ik ervaarde dat maar al te zeer toen ik afscheid nam van mijn moeder; alles in mij smeekte hartverscheurend om nog even te mogen praten.

Aan de arts rest de taak om bij overlijden de dood vast te stellen. Het is een medische handeling, maar tegelijkertijd een ritueel. De arts luistert naar een hart dat niet meer klopt. Vervolgens kijkt hij in pupillen die niet meer vernauwen als hij met een lampje schijnt. Het ontbreken van deze reflexen biedt de vereiste bevestiging dat het lichaam zijn levenskracht verloren heeft.

Schouwen is geen haastklus. Integendeel. Het afraffen van dit laatste onderzoek is een kunstfout. Zelfs al is de spoed, de telefoon of al mijn dataverkeer nog zo druk, ik heb geleerd om even stil te staan. Andere patiënten zullen op me wachten. Ook in de laatste momenten van een ziekenhuisopname verdienen patiënt en familie een respectvolle gang van zaken, met volop ruimte voor vragen en het doorspreken van belangrijke zaken als een eventuele obductie of donatie.

Los van de medische en sociale noodzaak om dit werk nauwkeurig te doen, is er nog een reden om rust en tijd te nemen: de lichaamsschouw is een intiem moment, een afscheid tussen de mens die voor je ligt en jou als arts. Een afscheid van een mens met wie je vaak langere tijd heftige momenten gedeeld hebt. Een medisch saluut.